

כשם השם א-ל עולם

20-04-63 – כ' בתמוז תש"ע

בירור דברים בענין נוסח ארץ ישראל

מכתב גלוי אל הרב יצחק הלוי שליט"א

לכבוד הרב יצחק הלוי שליט"א – החיים והשלום.

(1) בדברים שנשאת בענין נוסח ארץ ישראל בהיותי אצלכם ברמת גלעד ביום צום הרביעי, טענת ש"אנחנו לא פוסקים על פי מדרש רבה". עוד אמר כבודו שלא יתכן לשנות את התימחה של ברכה מברכות ק"ש מכיון שלדעתך יש בכך משום שינוי במטבע שטבעו חכמים. ועל כן, כביכול, הבעת התנגדות לנוסח א"י. הנני בא בדברים אלה להודיע למר, ולכל ישראל-לב החפץ באמת חותמו של הקב"ה, שלדברים שהשמעת אין שחר.

(2) יעויין בחידושי הריטב"א ז"ל לבבלי מגילה יח, א ד"ה 'ומה ראו לומר שים שלום אחרי ברכת כהנים', וזאת לשונו: "כלומר מה ענין ברכה זו בכאן, שלא סיימו בברכת כהנים. דאילו מקמי הכי לא אפשר. ומהדרינן משום דכתיב 'ואני אברכם', וברכה של הקב"ה שלום. וזהו שאמרו במדרש (ויקרא רבה ט, ט; דברים רבה שופטים בסופו; ילק"ש נשא יא, ז) 'כל חותמי ברכות שלום'. וזהו שתיקנו לסוף ברכות של ק"ש של ערבית 'הפורש סוכת שלום'. והנוסח אחד הוא בחול ובשבת, אלא כשתקנו אותם פסוקים של אחר כך [כוונתו ל'ברוך ה' לעולם אמן ואמן' הנהוג בחו"ל, ואצל רבים מן התימנים בארץ, עד היום] שינו את החתימה ל'שומר את עמו ישראל לעד'. אבל מורי נ"ר [הוא הרא"ה ז"ל תלמידו הגדול של הרמב"ן ז"ל] נוהג כרבו רבינו הגדול ז"ל לחתום תמיד ב[הפורס] שלום כמו בשבת".

(3) הנה מבואר שהרמב"ן, והרא"ה אחריו, שינו בידועין ובכוונה גדולה מנוסח בבל 'שומר עמו ישראל לעד' לנוסח ארץ ישראל 'הפורס סוכת שלום', ובירכו כך בין בחול בין בשבת – וזאת על אף שבימיהם המנהג הרווח לא היה כך. ויתכן מאוד ומסתבר בעיניי שאף הריטב"א נהג כן, כי תורת רבו הרא"ה על לשונו ולבו תמיד.

(4) ושמעין מנהג תלמידי (א) שאכן נוהגים אנו לפסוק ולנהוג על פי דברי רבותינו ואבותינו בני ארץ ישראל, על פי המובא בתלמוד הירושלמי ובמדרשי ההלכה וההגדה אשר יסודותם בהררי קודש של ארץ ישראל. (ב) שמותר לשנות מנוסח בבל לנוסח א"י – וצדקה תהיה לנו כי נשמור ונדבוק בתורת ובנוסח רבותינו הקדושים, התנאים והאמוראים בני ארץ ישראל זכרונם לברכה, אנשי השם אשר מעולם. (ג) שמותר לעשות כן גם כשרוב הציבור אינו נוהג כך.

עמוד 2

5) ומעתה יש לשאול: האם בידך לאסור דבר שרבותינו אלה, אשר האירו את העולם בחכמתם ובחסידותם, הורו בו היתר? שמא חולק אתה עליהם?
6) לעיל (אות א) כתבתי שכבודו מתנגד לנוסח א"י מטעמים הלכתיים "כביכול". התבטאתי כך משום שברור שאין זו הסיבה להתנגדותך באמת, וכל מי שנכח בבית הכנסת בעת הדיון ראה ושמע שאין באמתחתך כל טיעון של ממש. האמת הגלויה היא שמאחורי עמדתך ניצבת השקפה שמרנית עיוורת, בבחינת המטבע-סיסמה שטבע החת"ס ז"ל ("חדש אסור מן התורה") בזמנו כתכסיס במלחמתו ברפורמים לפני למעלה ממאתיים שנה. אך לפל, זמן; וְעַת לְכָל-חֶפְזָךְ, תַּחַת הַשָּׁמַיִם....
עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים, וְעַת פְּנוּס אֲבָנִים (קוהלת ג). ודי בזה למבין.

וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה.

והנני פורס וחותם בשלום

דוד חנוך יצחק בר-חיים רפאל